

Intertextualitate și dialogism în *Republica* lui Bogdan Suceavă

Drd. Oprea (Neagu) Viviana

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Abstract - *Bogdan Suceavă* is a contemporary Romanian writer and mathematician, working as a professor of mathematics at California State University, Fullerton. As a writer, he tackled various epic formulas and he proved to be a keen observer of the Romanian history and politics. The study focuses on the hybrid structure of the novel *The Republic* by Bogdan Suceavă. This literary reconstruction of an historical event, the ephemeral Republic of Ploiești, is based on literary and historical sources. *The Republic* is a novel written as a play, combining prose with elements specific to the dramatic genre, such as acts, scenes, stage directions and a list of characters. Thus, the fragmentariness results from the alternation of the narrative with the dramatic dialogue. The novel is intertextual and dialogical, as quotes, situations and characters borrowed from Caragiale's works intermingle with fragments from Candiano-Popescu's memoirs. As a character, Caragiale has a double perspective on the narrated events, as he is both a participant in the revolution and a court stenographer during the trial. Although his source of inspiration is Caragiale's work, Suceavă's irony seems detached and doesn't turn into sarcasm. Moreover, his irony creates the necessary distance for reflection and analysis.

Keywords: intertextuality, dialogism, play, irony, Caragiale.

Preocuparea pentru istorie a lui Bogdan Suceavă și revalorizarea acesteia din punct de vedere literar constituie punctul de plecare al romanului *Republica*. Având ca sursă de inspirație schița *Boborul!* scrisă de Caragiale și valorificând în egală măsură memoriile lui Alexandru Candiano-Popescu, cu titlul *Amintiri din viața-mi*, scriitorul pune în lumină un eveniment istoric nesemnificativ în aparență, dar valoros atât datorită semnificației sale istorice, cât și literare, care a influențat favorabil politica ulterioară a lui Carol I. Este vorba despre Republica de la Ploiești, care a durat doar cincisprezece ore. Pe 8 august 1870, noaptea, câțiva liberali ploieșteni, conduși de avocatul Alexandru Candiano-Popescu, au pregătit o revoluție împotriva regimului condus de Carol I, antrenând un număr foarte mare de locuitori. Această republică efemeră a luat naștere sub impulsul convingerii că Franța va învinge Prusia și ținându-se cont de telegrama trimisă de Brătianu, care anunța căderea regimului. Însă „ceea ce se voia un act de rebeliune se va transforma într-o chermeză cu discursuri politicianiste configurând un decor caragialesc.” [Duma, 2017] După intervenția regimentului de gardă au avut loc numeroase arestări, urmate de anchetă și proces.

Marea surpriză a operei este prezența lui Caragiale în calitate de personaj. Iancu Caragiale, copist la Tribunalul din Ploiești în acele vremuri, în vârstă de doar optsprezece ani, a participat la mica revoluție care a dat naștere primei noastre republici. El a luat parte, ca tânăr revoluționar, la revolta ploieștenilor care doreau instaurarea republicii și îndepărtarea regalității, pe fondul războiului franco-prusac. Caragiale, animat de entuziasm revoluționar, l-a dezarmat pe comisarul Ilarion Dimitriu, fiind numit comisar. Romanul aduce în prim plan două evenimente

care se întrepătrund și se influențează semnificativ. „Fiecare dintre cele două momente marchează o schimbare de parcurs, o modulare de destin istoric.” [Ursa, 2016]

Caragiale a scris după mulți ani schița *Boborul!*, care aruncă în derizoriu evenimentul istoric și toate implicațiile acestuia. Felul în care Caragiale a prezentat evenimentele de la Ploiești în schiță a influențat percepția noastră, a românilor, asupra faptelor petrecute. Există în schiță, dar și în roman, referiri la faptul că majoritatea liberalilor revoluționari erau amețiți de un vin roșu foarte bun, după ce, în seara anterioară jucaseră la kilometru. Telegraful, un punct cheie al revoluției, este supravegheat de un singur liberal care adoarme, iar angajatul telegrafiază guvernului, informându-l despre revoltă. Un alt aspect demn de menționat este că revoluția, care ar trebui, prin definiție, să fie o confruntare sângeroasă, alunecă în manieră comică înspre chermheză, în care curg râuri de vin și sfârâie grătare, iar veselie amintește de un adevărat carnaval: „A fost cea mai minunată chermheză la care am mers vreodată” [Suceavă, 2016: 192], spune personajul Stan Popescu în timpul anchetei.

Pornind de la ideea că „literatura e un joc al imaginației, și asta nu doar pe teritoriul conținutului, ci și la nivelul prezentării” [Suceavă, 2015], Bogdan Suceavă dă naștere unei construcții literare „care trece dincolo de stil, și care pune pe primul plan temele, conținutul, subiectele. Nu voi repeta niciodată formatul dintr-un roman într-un altul.” [Suceavă, 2015] Romanul *Republica* este o amplă narațiune construită, în mare parte, sub forma unei piese de teatru, cu cinci acte și numeroase scene, compuse din dialoguri și monologuri. Începutul romanului prezintă, în spiritul aceleiași formule paradoxale, o listă cu personajele, ordonate alfabetic. De remarcat sunt și prologul, antracul și epilogul, care amplifică structura fragmentară și aspectul inedit din punct de vedere compozițional al operei. Construcția neobișnuită a romanului se datorează și faptului că scriitorul îl consideră pe Caragiale „atât de important încât merită inventată o formulă literară specială pentru biografia sa, cu o poetică aparte, cu o dinamică inspirată din lumea textelor sale, o formulă literară care să cerceteze rădăcinile lumii lui Caragiale, și asta într-un registru cât mai aproape de cel realist. E o reconstituire literară, nu un act de imitație.” [Suceavă, 2017] Romanul „apare în formula docuficțiunii” [Ursa, 2016], fiind un amestec postmodern de teatru și proză, de realitate și ficțiune, de invenție artistică și de document istoric, de personaje reale și inventate. Prin nota asupra prezentei ediții, aflată la începutul romanului, Bogdan Suceavă ne încredințează că „a fost cum se arată aici” [Suceavă, 2016: 10], așadar, întâmplările povestite legitimează trecutul istoric. Romanul *Republica* are drept motto-uri două citate, unul preluat dintr-un articol de-al lui Caragiale din *Convorbiri literare*, iar celălalt, în limba franceză, este extras din *Napoleon Le Petit* al lui Victor Hugo.

Bogdan Suceavă reușește cu măiestrie să evite „jocul lui Caragiale, antrenându-l pe acesta în propriul joc narativ.” [Cernat, 2016] Caragiale face numeroase trimiteri subtile la acest moment istoric în schițe și în comedii, iar Bogdan Suceavă le pune în valoare în *Republica*. Este vorba așadar despre un dialog care apare între mai multe texte, prin intermediul acestei opere inedite care ni se dezvăluie sub formă de piesă de teatru, întrucât permite implicarea „activă a tuturor participanților: atât a actorilor, cât și a spectatorilor („teatru fără rampă”), atât a autorului, cât și a cititorilor, la actul semnificării” [Grati, Iovu-Macari, Popa, Demetrievea, Gotca, 2023: 73].

Este prezentă în roman intertextualitatea, definită de Julia Kristeva ca „indicele în care un text citește istoria și se inserează în ea.” [1] Paul Cernat remarcă și faptul că intertextele apar nu ca simple extrase din operele lui Caragiale, „ci ca surse existențiale de inspirație.” [Cernat, 2016]

Există în roman numeroase citate din memoriile lui Candiano-Popescu, dar și din scrierile lui Caragiale, iar „o sumedenie de personaje sunt trase direct din opera dramaturgului, într-o proliferare excesivă.” [Mironescu, 2017] Se perindă pe parcursul romanului trei Cetățeni turmentați, dar și Mița și Didina din *D'ale carnavalului*. Numeroase replici și mulți termeni împrumutați din opera caragialiană dau un farmec aparte romanului. Prima scenă din prolog aduce în prim plan pe sergentul Popescu care este de părere, ca și Pristanda din piesa de teatru *O scrisoare pierdută*, că e „grea misie, misia de polițai!” [Suceavă, 2016: 13] Numeroase replici demagogice asemănătoare operei lui Caragiale dau o notă aparte romanului. Cuvintele folosite de unele personaje accentuează relația intertextuală a *Republicii* cu operele lui Caragiale.

Personajele fac deseori aluzii la data de unsprezece februarie, ca și personajele lui Caragiale, căci Candiano-Popescu a participat la detronarea lui Cuza. Despre aceeași dată îi amintește Cetățeanul turmentat lui Zoe Trahanache. Candiano face referire și la *Republica* lui Platon atunci când discută cu Mitică Călinescu și Radu Stanian. Întâlnim expresia „scârța-scârța pe hârtie” [2], pe care personajul Luca Caragiale o folosește pentru a descrie activitatea fiului său: „Ce faci? Scârța-scârța pe hârtie. Ce poate fi greu în asta?” [Suceavă, 2016: 37] Apelativul *musiu* pe care îl folosește Luca în dialogul cu Iancu este termenul folosit de Jupân Dumitrache, personajul din piesa *O noapte furtunoasă*. Fuga pe schelă a maiorului Polizu, după ce fusese reținut în camera de hotel de către liberalii revoluționari, seamănă izbitor cu evadarea lui Rică Venturiano, tot pe schele, dintr-o noapte la fel de furtunoasă ca aceea a nașterii republicii. Își face apariția un Cetățean turmentat care asistă la discursul lui Candiano despre libertate, popor și Garibaldi. Apar în scenă Mița și Didina care și-l dispută pe Candiano. Didina o numește pe Mița „viperină conservatoare” [Suceavă, 2016: 88], iar aceasta o amenință că îi va da cu vitriol, pe care îl avea în recuzită și în *D'ale carnavalului*.

Iancu se întâlnește cu învățătorul Zaharia Antinescu, care îl ceartă pentru implicarea în revoltă: „Dumneata, tinere domn Caragiali, ar trebui să-ți vezi de carieră! Nu să te aduni cu toți acești coate-goale! Cu acești mațe-fripte!” [Suceavă, 2016: 90] Apare din nou Cetățeanul turmentat, cu o pălărie de comisar pe cap și la fel ca-n piesa lui Caragiale, se află în pericolul de a-și pierde echilibrul: „Stai cu asta, c-amețesc!” [Suceavă, 2016: 98] Discursurile de la tribună seamănă cu cele ale personajelor din piesele lui Caragiale și aflăm, printre altele, că nu avem doar faliții noștri, ci și prusienii noștri.

Cuvântul *viceversa* este folosit de Carada în discuția cu Candiano. Tot *viceversa* este și conținutul telegramelor primite de Candiano, care confirmă victoria francezilor în războiul cu Prusia, având ca rezultat ieșirea pe străzi a republicanilor și scandarea de lozinci antidinastice, în timp ce realitatea era *viceversa*. Suceavă parafrazează sau redă ca atare pasaje din *Amintiri din viața-mi*, scrierea lui Candiano-Popescu, sub formă de note se subsol. Popa Nae citează din *Psalmul 45* din *Biblie* atunci când este arestat de maiorul Goian: „Dumnezeu este scăparea și puterea noastră, ajutor întru necazurile care ne impresoară. Pentru aceasta ne vom teme când se va

cutremura pământul și se vor muta munții în inima mărilor.” [Suceavă, 2016: 163] Un alt indiciu al intertextualității se regăsește în replica lui Nicolae Fleva, avocatul revoluționarilor: „Aceștia sunt niște eroi dotați cu o profundă umanitate, ceva ce nici în *Iliada* nu găsim.” [Suceavă, 2016: 283] Tot intertextuală este și referirea la scriitorul Victor Hugo în dialogul dintre Iancu și Sandu: „Toată Târgoviștea mănâncă Victor Hugo pe pâine. Se spun povești din Victor Hugo la crăsmă. Se trăiește ca-n Victor Hugo în toată urbea.” [Suceavă, 2016: 302] Toponimul Dealul Spirii apare și la Caragiale, în piesa *O noapte furtunoasă* și în schița *Temă și variațiuni*. Tema scrisorii pierdute îmbracă aici forma depeșei pierdute, dând naștere unui șir lung de întâmplări. Finalul procesului de la Târgoviște aduce achitarea tuturor inculpaților, iar întregul conflict este soluționat, ca în piesele lui Caragiale.

Doris Mironescu este de părere că „intertextul lui Suceavă nu semnalează însă identitatea și nici măcar asemănarea evenimentelor povestite cu textele canonice către care fac cu ochiul, ci distanța față de acestea.” [Mironescu, 2017] Autorul face referire și la evenimentele din istoria recentă, „în simetrie cu evenimentele relatate de la Ploiești. Aceste anacronisme au menirea să scoată evenimentele din vraja magnetică a textului caragialian.” [Mironescu, 2017]

Superioritatea naratorului, care știe tot ce fac și gândesc personajele se manifestă încă de la începutul romanului: „Oamenii cuminți la ora asta dorm. Dar în Ploiești nu toți oamenii sunt cuminți și de aceea în multe case se vede lumina-n fereastră.” [Suceavă, 2016: 11] Fragmentele de narațiune ne oferă simpla relatare a evenimentelor, iar fragmentele dramatizate favorizează desfășurarea evenimentelor în fața noastră. Vorbirea naratorului iese în evidență prin interogațiile retorice prezente încă din prolog. Avem astfel o imagine a naratorului care caută complicitatea cititorului: „Cum să citești semnele liniștii?” [Suceavă, 2016: 11], provocând parcă cititorul să decodeze semnele liniștii în furtuna care se apropie. Comparațiile și interogațiile retorice, ca și cugetările generale, îl fac pe narator să se apropie de personajele sale. În acest fel, spusele naratorului fac observabilă existența subiectului enunțării, care cugetă la firea oamenilor și dă naștere unor comparații și epitete. Ni se oferă o imagine panoramică a Ploieștiului înainte de ceea ce urmează să se întâmple.

Bogdan Suceavă a reușit să creeze personaje bine conturate, puse în valoare prin replici și prin situații comice savuroase. Ironia fină și umorul se mulează perfect pe canavaua operei. Spre deosebire de Caragiale, Suceavă nu ridiculizează excesiv, tratând cu o oarecare îngăduință situațiile și personajele. Adevărul este imposibil de dovedit, căci în final spune că nu poate ști exact ce s-a întâmplat. Suceavă nu apelează la același comic de limbaj și de caracter precum Caragiale, exploatându-l mai mult pe cel de situație. Umorul lui Bogdan Suceavă e diferit de cel al lui Caragiale. „Ironia sa are ceva detașat și nu alunecă până la sarcasm.” [Gogianu, 2017] Iancu îi spune surorii sale Lenci că „nu cred că se vor sparge capete pe străzi. Asta se face la alegeri. La revoluție e altfel, toți de aceeași parte.” [Suceavă, 2016: 68] Personajele oferă, pe parcursul procesului, mai multe versiuni ale aceluiași eveniment, ca o viziune stereoscopică, pluralitatea percepțiilor și a punctelor de vedere oferind o viziune complexă a evenimentelor. Evident, cunoscând deja evenimentele, ne îndreptăm atenția asupra personajului Caragiale și asupra felului în care acesta percepe mărturiile celor interogați, în condițiile în care el fusese

martor și participant la evenimente. Opera este un hibrid între teatru și narațiune. Personajele poartă măști, mint, interpretează roluri, joacă teatru, mai ales în timpul anchetei și al procesului. Caragiale însuși se ascunde în spatele unei măști, mințind în ceea ce privește vârsta. Aflăm despre el cu acest prilej că a votat la suveică de șapte ori, înainte de a fi major.

Iancu le povestește mamei și surorii sale despre febra care l-a curpins într-una din serile din perioada procesului de la Târgoviște. Naratorul confirmă spusele personajului, arătând încă o dată că știe ce se întâmplă cu personajele sale: „Da, în seara de după depoziția aceea Iancu căzuse bolnav.” [Suceavă, 2016: 293] El descrie visul lui Iancu Caragiale cu minuțiozitate, fiind aplecat spre detaliu, ceea ce arată implicarea ca narator. Stilul narativ surprinde prin felul în care aduce cu ușurință în fața ochilor cititorului deopotrivă istoria, viața politică și moravurile societății. Opera reconfirmă faptul că politica românească este mereu aceeași, așa cum bine concluzionează sergentul Grigore: „Ehe, da nu-i fiecare după capul lui? Românul e ca frunza-n vânt, azi pe-o parte, mâine pe alta. Azi pupă poala lui Vodă, mâine Vodă nu mai e bun!” [Suceavă, 2016: 15] Stilul indirect liber este întâlnit în partea narativă din actul al V-lea numit *Dreptatea de la Târgoviște*: „Și, așa își șopteau oamenii, în fond, ce a vrut sărmanul Candiano? Doar binele țării. Nu a murit nimeni, n-a omorât pe nimeni. Nimeni nu a stricat nimic. Ploieștii tot acolo sunt.” [Suceavă, 2016: 275] Naratorul reprezintă aici vocea mulțimii, vocea tuturor, care se întreabă și emit judecăți. „Cam așa sunau șoptele la ceasul când acuzații au fost aduși în sala de judecată.” [Suceavă, 2016: 275]

Cuvântul *rezon* auzit din mulțime e tipic eroilor lui Caragiale. Apare și un personaj numit Dumitrache Titircă, îmbrăcat în hainele gărzii naționale, care îl admonestează pe Candiano pentru eșec. Acesta, numit și Jupân Dumitrache, afirmă: „E revoluție dacă izbândește! Dacă nu, e chermeză!” [Suceavă, 2016: 167], dând naștere unei antonimii contextuale între cele două substantive. „Titircă produce un scurt cameo” [Suceavă, 2017], atunci când îi reproșează lui Candiano-Popescu faptul că i-a antrenat într-un eveniment sortit eșecului. Într-o scenă din actul al treilea apare un dialog dramatic între primul Cetățean turmentat, al doilea Cetățean turmentat, al treilea Cetățean turmentat și Iancu Caragiale.

Prin intervenția naratorului aflăm ce simte personajului său, în următoarea secvență din timpul interogatoriului: „Lui Iancu îi trecu prin minte că Mitică pune la cale un alt rol. Se gândi că era a doua clovnerie pe care o vedea pe ziua aceea.” [Suceavă, 2016: 198] Naratorul se află parcă în mintea personajului său și îi împărtășește îndoilele: „Dar stai puțin, clovnerie nu era și apariția lui aici pe post de grefier? Toată cercetarea aceasta e parte serioasă, parte un număr de teatru, iar Mitică își joacă rolul.” [Suceavă, 2016: 198]

În timpul interogatoriului, judele de instrucțiune îi adresează întrebarea: „Unde v-ați adunat vineri seara, în ajunul revoluțiunii, și ați concertat măsurile ce trebuiau luate de voi, adică și de dumneata, pentru înfăptuirea acestei fapte numite mai înainte revoluțiune?” [Suceavă, 2016: 213] Se face precizarea, printr-o notă de subsol, că întrebarea apare exact în aceeași formă „în interogatoriul consemnat de grefier.” [Suceavă, 2016: 213] Opera lui Suceavă este așadar în dialog și cu texte de istorie, dar și cu însemnări din timpul procesului, nu numai cu opere literare. Cu ajutorul personajului Iancu Caragiale, Bogdan Suceavă ne furnizează o secvență de teatru în

teatru: „Iancu (vine lângă el precum un manipulant de păpuși din teatrul bunraku, atingându-l pe umeri): Umerii drepiți, fruntea sus. Așa.” [Suceavă, 2016: 266] Romanul se încheie cu replica lui Iancu, preluată din schița *Boborul!*: „Așa s-a sfârșit cu Republica noastră! Așa Reacțiunea a sfâșiat cea mai eroică pagină a liberalismului român!” [Suceavă, 2016: 320]

Bogdan Suceavă dorește să schimbe viziunea românilor asupra republicii de la Ploiești, influențată și conturată prin prisma schiței *Boborul!*. Personajul Caragiale este „nu doar martor și protagonist, ci și stenograf al depozițiilor republicane în anchetele arestului din Ploiești și la procesul de la Târgoviște” [Cernat, 2016]. Paul Cernat observă „tendința autorului de a șarja” [Cernat, 2016] și este de părere că „intertextele caragialiene sunt integrate firesc în fluxul narațiunii.” [Cernat, 2016]

În interiorul textului are loc o amplă interacțiune cu textele caragialiene. Julia Kristeva este de părere că „pentru subiectul cunoscător, intertextualitatea este o noțiune ce va fi indicele modului în care un text citește istoria și se inserează în ea.” [3] Mai târziu, autoarea ajunge la concluzia că orice text ia naștere prin asamblarea unui mozaic de citate, au alte cuvinte, orice text absoarbe alt text și îl transformă. Romanul lui Suceavă „devine, astfel, rezultatul virtual al asamblării (transformate) a unei secvențe de coduri extrase din diverse alte texte.” [Mancaș, 2023:137] Citatele redată întocmai din memorii sunt și o altă formă de intertextualitate, prin prezența lor „autonomă în textul în care este reprodus, deoarece își aduce propria cantitate de informație sub formă de fragment independent.” [Mancaș, 2023: 138] Alte citate au rolul „de evocare a unui personaj, a unei situații cu care poate fi pus în legătură.” [Mancaș, 2023: 138] Fragmentele de enunț care apar într-o replică proprie sau într-un text îndeplinesc funcții conotative.

Visul cu valențe profetice, provocat de febră, îi dezvăluie lui Caragiale lumea în care trăiește ca pe un teatru de păpuși: „Lasă-i să cânte despre Franța, despre eroism latinesc, despre ginta nepereche, în timp ce teatrul lor de păpuși dansează-n clisă o horă care distruge.” [Suceavă, 2016: 296] El se întreabă deznădăjduit: „De ce m-ai lepădat, Doamne, sub același steag ca și pe ei?” [Suceavă, 2016: 296] Epilogul plasează acțiunea la teatru, fiind tot o punere în scenă. Prezența naratorului ni se dezvăluie aici sub forma gramaticală de persoana I plural. El coboară în mijlocul personajelor sale: „Ne aflăm cu toții la teatru, dar scaunele nu sunt tocmai confortabile” [Suceavă, 2016: 315] și „îl vedem pe Candiano apărând într-o postură eroică, în cămașa lui largă, albă, cu mâneci bufante, ample” [Suceavă, 2016:315] cu Manolache Epureanu, care afirmă că el a scris depeșa care a aprins scânteia revoluției. Apare în scenă și Cetățeanul turmentat care caută depeșa și constată că a pierdut-o, ca pe scrisoarea pierdută din piesa lui Caragiale. Referirea lui Candiano din replica de final la Erostrat, piromanul grec care a incendiat templul Dianei din Ephez pentru a deveni celebru, este un alt dialog cu istoria.

Referindu-se la construcția personajelor, Doris Mironescu este de părere că Suceavă „nu imită viața” [Mironescu, 2017], căci „mimesisul este sabotat din start, la el, de o mare neîncredere în creația de ficțiune și în legitimitatea acesteia. O dovadă în acest sens este că romanul este scris sub forma unei piese de teatru, cu prolog, epilog, cinci acte și chiar un antract”

[Mironescu, 2017], iar Suceavă nu face decât să ne ofere „schema unei interpretări a poveștii, iar nu o nouă versiune, nu o nouă poveste.” [Mironescu, 2017]

Paul Cernat consideră că romanul este „un tip special de ficțiune istorico-politică” [Cernat, 2016]. El este de părere că „personajele nu sunt simple fantoșe, ci vii, credibile, bine individualizate” [Cernat, 2016], fapt datorat talentului scriitorului. Se observă abateri subtile de la situațiile preluate de la Caragiale, cum ar fi maiorul Goian care în *Boborul!* Se numește Gorjan. Didina se numește Lazu, nu Mazu ca în piesa *D'ale carnavalului*, iar rivala ei Mița e reacționară, spre deosebire de cea din piesa lui Caragiale. Personajele nu sunt deci împrumutate ca atare, ci recreate. Tânărul Caragiale apare în roman ca un adolescent naiv, dornic de a scrie istorie, dar care până în final se maturizează forțat și concluzionează: „Cu revoluțiile e cam așa. Dacă stăruiești prea mult cu ele, mai devreme sau mai târziu îți vine să zici că ți-e rușine c-ai fost de față.” [Suceavă, 2016: 299]

Ținuta lui Candiano de la începutul romanului, compusă din pantaloni de ofițer, cămașă albă, cu mâneci largi și cizme de călărie, jumătate civil și jumătate militar, este un hibrid, ca însăși forma romanului. Revoluția îmbracă forma unei chermeze populare, căci „pe calapodul suprapunerii între revoluție și chermeză populară, scenariul loviturii ploieștene de stat se vedește a fi la rândul lui, plin de lovituri de teatru și qui-pro-quo-uri, ca într-o commedia dell'arte” [Cernat, 2016]. Secvența de teatru în teatru, în care Caragiale regizează o scenă din procesul care urmează este un exemplu de myse en abyme. Repetiția procesului de la Târgoviște este un excelent teatru în teatru, în care Caragiale își etalează talentul de regizor, oferind indicații avocaților apărării, Nicolae Flevea, Alexandru Papiru Ilarian și Ion Câmpineanu. În categoria loviturilor de teatru intră și achitarea republicanilor. Îmbracă formă epică scenele anchetei și ale procesului, dar și scenariile celor doi copii republicani influențați de operele lui Victor Hugo.

Mihai Duma consideră că *Republica* este un „roman dialogic, intertextual, un palimpsest dramatic-narativ.” [Duma, 2017: 21] El vorbește și despre transtextualitatea romanului și consideră că „limbajul, prin actul citării, devine autoreferențial” [Duma, 2017: 21], întrucât fragmentelor din *Boborul!* le răspund fragmentele din memoriile lui Al. Candiano-Popescu.” [Duma, 2017: 21] Dimensiunea metatextuală a romanului poate fi dedusă din asemănarea personajelor cu niște paiate, în timp ce „divinitatea retrasă în lume îl evită pe tânărul Caragiale, fapt ce îi va schimba definitiv viziunea asupra lumii.” [Duma, 2017: 21]

La nivelul discursului, fragmentarismul rezultă din împletirea narațiunii cu dialogul dramatic, caracterizat prin stilul direct. Personajele intră în interacțiune aici și acum la nivelul spațio-temporal al ficțiunii, iar tot ceea ce „înseamnă trecut (rememorare, recuperare) sau viitor (proiecție) e inclus în replica personajului.” [Tucan, 2018: 289] Sunt prezente și didascaliile inițiale, funcționale și expresive, care accentuează funcția auctorială. Scriitura devine, astfel, prin elementele de text dramatic, „subversivă canoanelor românești” [Duma, 2017: 21], căci Bogdan Suceavă „mizează pe o subversiune a romanescului chiar în cadrul a ceea ce se numește pe sine încă de pe copertă ca fiind roman.” [Duma, 2017: 21] Efectul scenic este accentuat de împletirea romanului cu piesa de teatru. „Cititorul are astfel posibilitatea să vadă ambele camere simultan -

atât evenimentul istoric, cât și țesătura de întâmplări, gânduri, idei ori trăiri care l-au precedat, dincolo de clasică relație cauză-efect.” [Gogianu, 2017]

Vocea autorului poate fi auzită în spatele replicilor personajelor create. Visul lui Caragiale este unul „carnavalesc în care defilează lumea sa literară de mai târziu, o epifanie întoarsă însă parcă pe dos.” [Gogianu, 2017] Prezența notelor de subsol se justifică prin dorința de a obține „credibilitatea cărții” [Suceavă, 2017], cum însuși scriitorul afirmă. Formula narativă amplă a romanului facilitează apariția dialogismului, întrucât se stabilesc diverse relații între personaje în număr mare, dar și între personaje și narator sau cititor. În acest fel se justifică modificările de perspectivă narativă și de voce. Stilul indirect liber, monologul și dialogurile favorizează dialogismul. Personajele create sunt credibile, cu defecte și calități. „Personajele nu sunt simple fanteze, ci vii, credibile, bine individualizate.” [Cernat, 2016] Patrioții din timpul revoluției sunt lași în timpul procesului. Pentru a-și păstra libertatea, „eroii trebuie să-și pună masca de clovni.” [Ursa, 2016] Preocupat de tema transformărilor, așa cum mărturisește, Bogdan Suceavă marchează prin romanul său transformarea lui Caragiale, dintr-un tânăr naiv și exaltat, într-unul dezamăgit de aparențe, matur.

Romanul *Republica* este, fără îndoială, „o carte de identitate literară a efemerei, a caragialienei, a pripit disprețuitei noastre republici.” [Cernat, 2016]

Note finale

[1] Grati, Aliona, Iovu-Macari, Elisaveta, Popa, Oxana, Demetrievea, Diana, Gotca, Rodica, *Opera literară ca dialog și relație. Noi modele critice: dialogica, imagologia, sociocritica, critica orientată către cititor, ergocritica*, Întreprinderea Editorial-Poligrafică Știința, Chișinău, 2023, p.73.

[2] Caragiale, Ion Luca, *O scrisoare pierdută. O noapte furtunoasă. Conu Leonida față cu reacțiunea*, Editura Aula, Brașov, 2003, p. 125.

[3] Mancaș, Mihaela, *Dicționar de stilistică: poetică, retorică, naratologie, versificație*, Editura Spandugino, București, 2023, p.136.

Referințe bibliografice

Caragiale, Ion Luca, *Nuvele și povestiri*, Editura Art, București, 2006.

Caragiale, Ion Luca, *O scrisoare pierdută. O noapte furtunoasă. Conu Leonida față cu reacțiunea*, Editura Aula, Brașov, 2003.

Caragiale, Ion Luca, *Teatru*, Editura Art, București, 2006.

Cernat, Paul, *Republica de la Ploiești re-prezentată*, disponibil la adresa <https://www.observatorcultural.ro/articol/republica-de-la-ploiesti-re-prezentata/print/>, accesat la data de 27.05.2024.

Duma, Mihai, *Subversiune și (r)evoluție în „Republica” romanescului*, în *Cultura*, Anul XI, Seria a III-a, Nr. 14 (570), 6 aprilie 2017, p. 21, disponibil la adresa <https://blog.revistacultura.ro/2017/07/29/bogdan-suceava-republica-review-de-mihai-duma/>, accesat la data de 28.05.2024.

Gogianu, Cristina, *E revoluție dacă izbîndește! Dacă nu, e chermeză!*, disponibil la adresa <https://www.observatorcultural.ro/articol/e-revolutie-daca-izbindeste-daca-nu-e-chermeza/>, accesat la data de 17.11.2024.

Grati, Aliona, Iovu-Macari, Elisaveta, Popa, Oxana, Demetrievea, Diana, Gotca, Rodica, *Opera literară ca dialog și relație. Noi modele critice: dialogica, imagologia, sociocritica, critica orientată către cititor, ergocritica*, Întreprinderea Editorial-Poligrafică Știința, Chișinău, 2023.

Mancaș, Mihaela, *Dicționar de stilistică: poetică, retorică, naratologie, versificație*, Editura Spandugino, București, 2023.

Suceavă, Bogdan, *Junele Iancu Caragiale a fost și el naiv și credul*, interviu acordat Florinei Pîrjol, disponibil la adresa <https://adevarul.ro/stil-de-viata/cultura/scriitorul-bogdan-suceava-junele-iancu-caragiale-1809111.html>, accesat la data de 26.11.2024.

Suceavă, Bogdan, *Pentru biografia lui Caragiale merită inventată o formulă literară*, interviu acordat lui Radu Cucuteanu, disponibil la adresa <https://suplimentuldecultura.ro/12049/interviu-cu-scriitorul-bogdan-suceava/>, accesat la data de 30.05.2024.

Suceavă, Bogdan, *Republica*, Editura Polirom, Iași, 2016.

Tucan, Dumitru, *Teoria literaturii. Perspective analitice și critice asupra textului literar*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2018.

Ursa, Mirela, *Republica*, disponibil la adresa <https://pressone.ro/republica>, accesat la data de 6.12.2024.